

Presentació de la col·lecció «Textos Jurídics Catalans» (Palau del Parlament, 27 d'abril de 2005)

El president

Honorable conseller de Justícia de la Generalitat de Catalunya, senyors diputats, magnífics rectors, doctor Josep Maria Font, senyor Josep Enric Rebés, senyor Martí de Riquer, doctor Tomàs de Montagut, senyor Xavier Muñoz, senyores i senyors, com a president del Parlament de Catalunya, és un honor donar-los la benvinguda a la seu del poder legislatiu català. Els agraïm de tot cor la seva presència en aquest acte de presentació de dos textos historicojurídics, que ens ofereix, al mateix temps, l'oportunitat de retre un merescut homenatge al benvolgut doctor Josep Maria Font i Rius en ocasió del seu norantè aniversari.

Té en primer lloc la paraula l'excel·lentíssim doctor Tomàs de Montagut, membre de l'Institut d'Estudis Catalans i director del Seminari d'Història del Dret Català Josep Maria Font i Rius.

El Sr. Tomàs de Montagut i Estragués (membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i director del Seminari d'Història del Dret Català Josep Maria Font i Rius)

Molt honorable president del Parlament de Catalunya, honorable conseller de Justícia, excel·lentíssims professors Martí de Riquer i Josep Enric Rebés, membres respectivament de les acadèmies de Bones Lletres i de Jurisprudència i Legislació, benvolgut doctor Font, digníssimes autoritats, senyores i senyors, permetin-me que, en primer lloc, i com a membre de l'Institut d'Estudis Catalans, m'afanyi a complir l'encàrrec que m'ha fet el president de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut, el doctor Albert Balcells, de llegir públicament la nota que ha redactat per a aquesta ocasió:

«Amb afecte i entusiasme, la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans s'uneix a l'homenatge al doctor Josep Maria Font i Rius, membre eminent de l'Institut, i el felicita en el seu norantè aniversari.

»La Secció es considera representada pel doctor Tomàs de Montagut, membre també de la nostra corporació, en aquest acte.»

Doctor Font, com a director del Seminari d'Història del Dret Català que porta el seu nom i en representació de tots els seus membres, també vull fer-li arribar la nostra felicitació més afectuosa per aquest aniversari que ara commemorem i també la nostra gratitud pel constant escalf i pel suport donat als historiadors del dret que l'integren a través de la seva participació en jornades d'estudi, en l'enjudiciament de tesis doctorals, en l'emissió de consultes particulars o en l'exposició de les seves recerques en conferències i seminaris celebrats a la Universitat Pompeu Fabra, primer a l'edifici de l'antic Fòrum Vergés, després a l'estació de França i darrerament a la nova seu de la Facultat de Dret de la Universitat Pompeu Fabra, a l'edifici Jaume I del campus de la Ciutadella, on actualment té la seu el Seminari.

El doctor Josep Maria Font i Rius és per a tots nosaltres un exemple de professor universitari, un model a seguir per les seves qualitats humanes i professionals. Per no desbordar el temps que m'ha estat concedit, em centraré en alguns aspectes acadèmics de la docència i de la recerca.

El doctor Font ha estat pioner quant a la preocupació per orientar l'estudiant en el domini de la història jurídica i a donar-li unes pautes metodològiques que facilitessin el seu aprenentatge, i també a facilitar-li uns materials docents en què, amb claredat, precisió, intel·ligència i mesura, es presentessin de forma ordenada i coherent els continguts elementals de la matèria que ell explicava en les classes orals.

Com a resultat d'aquesta fecunda tasca docent, van aparèixer la *Guía de la cátedra de historia del derecho español*, amb diverses edicions des del 1965, i els famosos *Apuntes de historia del derecho español tomados de las explicaciones ordinarias de la cátedra*, publicats també a Barcelona.

Pel que fa a la recerca, hem de dir que el doctor Font és un savi especialista en història del dret català, i de forma especial en la història del dret municipal de Catalunya.

Com podeu observar per la bibliografia del doctor Josep Maria Font i Rius que se'ls repartirà a la sortida i que li ha ofert la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona sota la cura del senyor Josep Maria Mas i Solench, la producció científica del doctor Font destaca alhora per la seva quantitat i per la seva qualitat. Com compreneu, per raó del temps disponible no puc parlar de tot, de manera que em limitaré a glossar algun aspecte que estimo especialment significatiu.

Ara fa vint anys, amb motiu de la seva jubilació acadèmica, la Universitat de Barcelona li va retre un homenatge i li va oferir una col·lecció selecta dels seus estudis sobre els drets i les institucions locals a la Catalunya medieval. Aquest ha estat el gran tema d'estudi de la seva vida: els ordenaments jurídics locals de la Catalunya medieval.

Una època, la medieval, caracteritzada per la coexistència i concurrència d'una pluralitat d'ordenaments jurídics locals amb d'altres de generals i d'universals, i una època en què aquests ordenaments jurídics no estaven tancats en un sol llibre o codi de lleis, sinó oberts alhora a les fonts de producció consuetudinàries, doctrinals, jurisprudencials i legals; una època en què les comunitats tenien més pes que els individus i en què els juristes ajudaven a fixar la identitat col·lectiva i el seu grau d'autonomia mitjançant la seva tasca diària de contribuir a la producció, a l'aplicació i a la interpretació dels diversos drets vàlids o efectivament vigents.

Drets i institucions polítiques; heus aquí els dos elements necessaris per conformar un ordenament jurídic. Municipi o senyoria i drets locals; heus aquí els dos principals temes de recerca del doctor Font.

Sobre el primer tema va elaborar en la seva joventut el treball *Orígenes del régimen municipal en Cataluña*, que fou la seva tesi doctoral, publicada a l'*Anuario de Historia del Derecho Español* els anys 1945-1946 i reeditada en el volum d'homenatge del 1985.

Però la seva obra cabdal ha estat el fenomenal estudi sobre les fonts del dret local o comarcal de Catalunya, les seves *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, publicades el 1969, primer volum amb dos toms, i el 1983, segon volum. Sobre aquesta obra giren els coneixements historiogràfics més rellevants aportats en les últimes dècades sobre el dret municipal català medieval. És una obra de referència i contínuament citada pels especialistes. En el primer tom, del 1969, s'hi transcriuen críticament els textos. En el segon s'hi exposa la presentació monograficolocal dels nuclis de població que van obtenir en el transcurs de la seva història algun dels documents publicats en el primer tom. Si el primer tom és un exemple d'execució polida i delicada d'una edició de fonts del dret local comarcal de Catalunya, el segon ho és també de rigor, de precisió i de concisió en l'explicació del context geohistòric i politicosocial en el qual es produeixen les cartes de població i de franquesa de les diverses localitats. Ras i curt, en el segon tom hi trobem el sentit històric que permet comprendre el significat jurídic i social de les cartes.

El segon volum, publicat el 1983, conté l'estudi jurídic dels ordenaments locals configurats per les cartes de població i de franquesa, exposats a partir de punts essencials que caracteritzen tot ordenament jurídic —elements integrants, producció o creació, vigència, validesa, etcètera— i des d'una òptica sistematitzadora. A més a més, el segon volum conté un apèndix amb la publicació de cartes de població o de franquesa i el seu corresponent estudi monograficolocal que van ser conegudes per l'autor amb posterioritat a la publicació del primer volum.

Doctor Font, en aquest acte li dediquem dues obres. La primera té el seu origen en una lliçó universitària que el gran Josep Finestres va impartir a la Universitat de Cervera i que va publicar un cop jubilat a la mateixa localitat l'any 1752. Es tracta del comentari acadèmic al títol de les pandectes *De la substitució vulgar i de la pupil·lar*. El Departament de Justícia i el Parlament de Catalunya la hi dediquen i n'han patrocinat la reedició dins la col·lecció «Textos Jurídics Catalans» i com a primícia del conveni de col·laboració subscrit entre ambdues institucions, en la realització del qual cal reconèixer l'eficàcia i els esforços esmerçats per l'Oficialia Major del Parlament i per la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques. El

doctor Maurici Pérez Simeón, professor agregat de la Universitat Pompeu Fabra, ha realitzat i elaborat amb summa cura l'estudi introductori, la traducció catalana, les notes, el glossari i els índexs d'aquest llibre.

La segona obra, sobre *Dret urbanístic medieval de la Mediterrània*, és el primer número de la col·lecció «Estudis d'Història del Dret», que li dedica el Seminari Interuniversitari d'Història del Dret Català i que ha estat coeditada per la Universitat Pompeu Fabra i per l'Institut d'Estudis Catalans. El seu autor és el doctor Jaume Ribalta Haro, professor de la Universitat de Lleida i antic alumne seu del curs de doctorat, d'on va sorgir el tema de la seva tesi doctoral sobre les *Ordinacions d'en Sanctacília* i també el d'aquest llibre.

Totes dues obres són fruit de l'ofici universitari que vostè, doctor Font, coneix tan bé, i per això hem estimat que l'han de satisfer. La primera, com a resultat madur d'una perllongada tasca de docència i d'estudi a les aules cerverines. El segon, com a culminació d'una tasca inicial de recerca i d'estudi dirigida a elaborar una memòria de tesi doctoral.

Pel conscienciós estudi introductori de Maurici Pérez Simeón coneixem més a fons la biografia de Finestres: la seva llarga vida passada entre Barcelona i Cervera, condicionada per la formació humanista i erudita que adquirí —de gran influència jesuítica— i per la seva constant lectura d'obres de juristes europeus coetanis que incidien en la seva concepció del dret i en la seva visió personal de les tensions existents entre el *mos gallicus* i el *mos italicus*, entre una visió més humanista, individual i subjectiva del dret i una altra de més transcendent, corporativa i objectiva, que era la tradicional i la seguida majoritàriament a Catalunya.

El tema estudiat per Finestres, *De la substitució vulgar i de la pupil·lar*, correspon a la rúbrica del títol VI del Llibre XXVIII del *Digest* de Justinià i es refereix a una institució de dret successori que ofereix una gran dificultat de comprensió pel caràcter intricat de la matèria, si bé és d'una gran utilitat per als juristes, atès que era objecte de constants litigis, ja que afectava la destinació dominical dels patrimonis i moltes vegades la seva eventual perpetuació en un determinat llinatge.

Com diu Finestres citant un altre jurista, «aquesta matèria es troba entre les més adients per omplir les bosses dels advocats».

Tanmateix, no era l'afany de lucre allò que motivava la dedicació de Finestres a l'estudi i a la universitat, sinó més aviat l'avidesa pel saber. La seva vida austera de professor universitari permet donar-li crèdit quan afirma que «certament, la contraprestació més honesta pel treball i la més digna per a un home nascut lliure serà la puresa i la mateixa dignitat del servei jurídic, que, en tant que art nobilíssim, no solament cal que sigui apreciat per ell mateix, sinó també, i principalment, per la utilitat comuna que reporta a tota la societat». Aquí us he de dir que crec sincerament que aquestes consideracions de Finestres també formen part de l'ideari que ha regit la vida del doctor Font.

Com ens explica el professor Pérez Simeón, «la substitució vulgar consisteix en la designació d'un hereu de reserva per al cas que el primer instituït no arribi a ser hereu», i «Finestres concep la substitució pupil·lar com un testament que el pare atorga per al fill impúber sotmès a la seva pàtria potestat». Sobre aquesta última figura el tractament de Finestres és més lliure i original, mentre que per a la primera, la substitució vulgar, segueix l'ordre expositiu de Bàrtol.

L'agut sentit historicocrític de Finestres en la utilització de les fonts del dret romà l'aboquen a l'estudi de textos prejustinians i a la ubicació cronològica de les diferents normes reunides en el *Corpus iuris civilis romani*. També mereix atenció la relació entre el *ius commune* i el *ius proprium* català i la vocació europeïsta de Finestres, que el duia a escriure en llatí, la llengua de la cultura jurídica d'Europa.

Aquests temes plantegen qüestions que es consideren en l'estudi del professor Pérez Simeón, el qual ens fa notar, de forma ben encertada, l'interès actual de l'obra de Finestres, quan afirma que «al marge del seu indubtable interès històric, pot ajudar encara avui a comprendre, interpretar i completar el Codi de successions en vigor».

D'altra banda, *Dret urbanístic medieval de la Mediterrània* constitueix un extens i documentat estudi sobre el marc cultural de procedència i sobre el contingut de les *Ordinacions d'en Sanctacília* o les *Consuetuds de la ciutat de Barcelona sobre les*

servituds de les cases e honors, les quals posen ordre en el territori urbà de la ciutat en regular les servituds entre els predis urbans i en ajustar d'una forma assenyada i equitativa les relacions de veïnatge a la Barcelona medieval.

El doctor Jaume Ribalta detecta i selecciona, per raó de la seva rellevància, els problemes que la convivència plantejava en els hàbitats urbans mediterranis i exposa a continuació les pràctiques del dret que de forma tradicional o consuetudinària donaven resposta efectiva a aquests problemes i que van afavorir i donar lloc a diverses redaccions de normes: les ordinacions.

Tot seguit analitza la història del dret de Roma en el procés històric que durà aquest poble a la construcció d'un imperi mediterrani i pel que fa a les relacions de veïnatge referents a l'edificació.

L'autor examina les qüestions jurídiques més destacades que deriven dels quatre elements de la natura –de la terra, del foc, de l'aigua i de l'aire–, ja que es tracta de problemes que cadascun d'aquests elements suscitava. Així, s'analitzen els supòsits d'excavar i de plantar a la terra, de manufacturar i de cremar utilitzant el foc, l'aqüeducte i els residus de l'aigua, les vistes i les llums a través de l'espai aeri... A continuació, es consideren i es ponderen les solucions donades per les *Ordinacions d'en Sanctacília* i pel *Tractat bizantí* de Julià d'Ascalona. En definitiva, amb aquest brillant estudi, en què s'utilitza el mètode comparatista, es dota de significació i de sentit històric la normativa barcelonesa d'en Sanctacília.

Voldria acabar la meva intervenció reiterant la felicitació al doctor Font pel seu norantè aniversari, que faig extensiva a la seva distingida esposa, la senyora Marta Llovet, i als seus fills, nores, nétes i néts, i també expressant-li el desig de poder continuar comptant amb el seu mestratge i amb la seva estimada companyia per molts anys.

Gràcies per la seva atenció.

(Aplaudiments.)

El president

Seguidament, té la paraula l'excel·lentíssim senyor Martí de Riquer, president d'honor de l'Acadèmia de Bones Lletres i catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona.

El Sr. Martí de Riquer i Morera (president d'honor de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i catedràtic emèrit de literatures romàniques de la Universitat de Barcelona)

Senyores i senyors, estimat Josep Maria..., jo aquí vinc com a amic de joventut de Josep Maria Font. És a dir, jo no sóc jurista, jo no sóc advocat, jo no he estat alumne seu, però he estat des de molt jove un gran amic seu. Des de molt jove he seguit la seva carrera, quan uns quants exalumnes dels jesuïtes vam formar una mena de cenacle a l'entorn de la revista *Iuventus*, una revista que fins aleshores era una mena de full parroquial i que vam convertir en una revista historicoliterària.

D'aquí ve que ens trobéssim cada tarda, que discutíssim els nostres problemes per diferents que fossin. Jo recordo perfectament quan en Josep Maria treballava sobre el Camp de Tarragona, una monografia magnífica que va publicar quan tenia vint anys i que és una llàstima que no hagués seguit amb altres comarques catalanes. Recordo la sorpresa per l'enginyós i brillantíssim treball que va publicar també quan tenia vint anys sobre la llegenda de la santedat del príncep de Viana. És una llàstima que aquest estudi tan bo no s'hagi reimprès, i espero que ell el repassarà i el tornarà a donar a la impremta.

Era un treball conjunt. Ens reuníem cada tarda i parlàvem de tota mena de coses. Un dia arribava l'Ignasi Agustí, que havia descobert Rilke; l'altre dia arribava en Boix i Selva, que havia descobert García Lorca; un altre dia teníem notícia que s'havia publicat un llibre importantíssim. És a dir, abans que transcendís fins i tot a la premsa, nosaltres teníem tanta curiositat i tan diversa..., i un entusiasme enorme per la poesia, i sobretot per la poesia d'en Riba. Les *Estances*, es pot dir que entre tots ens les sabíem totes de memòria.

Era un ambient literari... Més que literari, un ambient juvenil estudiós, en què en Font sempre sorprenia amb les seves idees sobre aspectes que quedaven molt lluny de la nostra especialitat i del nostre interès, aspectes de tipus jurídic, de tipus urbanístic, de tipus social... És a dir, per nosaltres, i teníem la mateixa edat que ell,

en Font era el savi. Era el savi, el savi Font. Era el qui en sabia més, el més brillant, el qui de seguida va tenir una càtedra, el qui de seguida va publicar llibres magnífics.

És a dir que en aquest món hi ha coses molt agradables, i una cosa molt agradable és tenir amics. I més agradable és encara quan aquests amics són de la categoria i de la intel·ligència d'en Josep Maria.

(Aplaudiments.)

El president

Té la paraula seguidament l'excel·lentíssim senyor Josep Enric Rebés i Solé, membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i president de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya.

El Sr. Josep Enric Rebés i Solé (membre de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació i president de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat)

Molt honorable president del Parlament, honorable conseller de Justícia, excel·lentíssims senyors, doctor Martí de Riquer, doctor Tomàs de Montagut, doctor Font, director general, senyores i senyors diputats, senyores i senyors, parlar en un lloc com aquest, de tant simbolisme, en representació de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, després d'un mestre, el doctor Martí de Riquer, que, a la vegada, ha parlat d'un altre, el doctor Font i Rius, és una atreviment i quasi una impertinència, si no fos que la meua intervenció pot trobar només excusa en l'estimació i l'admiració que sento per l'homenatjat.

El doctor Marañón, en un acte jubilar, va dir d'un reconegut catedràtic: «El maestro sabe, enseña y ama, y sabe que el amor está por encima del saber y que solo se aprende de verdad lo que se enseña con amor.» Un professor pot arribar a rebre el qualificatiu de bon professor si és capaç d'ensenyar bé i si és capaç de fomentar en els seus alumnes una certa curiositat i inquietud pel saber. Però ser un mestre és una altra cosa. El mestre deixa empremta, deixa testimoni, sigui a través de deixebles o d'una obra sòlida, o d'ambdues coses alhora. I, sobretot, l'objectiu del mestre no és tant transmetre coneixements, ensenyar coses, com ensenyar

comportaments i conductes. I això sovint ho fa sense adonar-se'n, com si fos un acte reflex, com l'artista creatiu que no sempre és del tot conscient de la seva pròpia genialitat.

Per arribar a aquesta sublimació, cal lliurar-se en cos i ànima a aquest objectiu. I aquest objectiu, aquesta vocació, en el cas del doctor Font i Rius té dos vessants: el de la docència i el de la investigació. I els té tan destacats que ell mateix, en una entrevista que li van fer a *La Vanguardia* ja fa bastants anys, va dir: «Entre investigar i ensenyar no sabia què triar.» Conclusió: el doctor Font els ha conreat tot dos i ho ha fet amb un gran rigor.

El doctor Font i Rius ha «mimat» amb molta cura tot allò que ha fet. La seva trajectòria vital respon a l'exigència, al respecte, al rigor, a la prudència i, sobretot, a la bondat. Permetin-me que parli de com es manifesten aparentment aquestes qualitats tant en la seva vida docent com investigadora.

Abans de continuar, però, vull remarcar que la vocació historicojurídica del doctor Font i Rius està íntimament relacionada amb el qui va ser el seu mestre, el doctor García Valdeavellano, amb qui té un gran paral·lelisme. El doctor Lalinde, en remarcar la «semblanza entre ambos» i referint-se al doctor Font i Rius, diu: «Impresiona la fidelidad intelectual que se encuentra en la larga serie de virtudes morales.» Jo mateix, amb motiu d'acompanyar una vegada ja fa anys el doctor Font i Rius a Madrid i visitar el doctor García Valdeavellano, em vaig quedar embadalit en veure l'estretíssima admiració recíproca que tots dos es professaven, mentre pel meu cap rodaven les imatges d'aquells il·lustres personatges que ell ens havia ensenyat i que esdevenien al mateix temps mestres i deixebles successivament: el doctor Font, que era allà; el doctor García Valdeavellano, que també hi era; el doctor Claudio Sánchez-Albornoz, i *don* Eduardo de Hinojosa.

El doctor Font i Rius és catedràtic des de l'any 1945; a Barcelona des de l'any 1954. Així, doncs, són moltes les generacions d'alumnes que hem escoltat les seves explicacions i que hem vist el seu exemple, i tots tenim d'ell un bon record, i tots estaríem d'acord a considerar la seva gran qualitat humana i la seva bondat, ja que, malgrat tenir fama d'os, tenia fama igualment de just.

El seu caràcter meticolós i exigent, de fer la feina ben feta, ha presidit tots els actes de la seva vida, i molt en particular l'activitat docent. Recordo que, invariablement, abans d'impartir les classes es tancava al despatx del seminari per preparar-les. Sí, tal com sona, per preparar-les. Algú podria pensar que aquest era un exercici que òbviament no li calia. Jo mateix ho havia pensat moltes vegades, però ell m'havia demostrat que sempre era convenient repassar el que s'havia d'explicar, com s'havia de fer, en què calia insistir aquell dia; quins textos, en definitiva, eren els més apropiats per a aquell moment.

En les explicacions invitava tots els alumnes a participar i responia tota mena de preguntes. Només mostrava una certa contrarietat quan la pregunta formulada pressuposava el desconeixement flagrant d'explicacions prèviament efectuades. Explicava amb una gran claredat. Vivia el que exposava i gaudia fent-ho. La dedicació que tenia era tan gran que complia amb escrúpol tot el que feia referència a la docència. Era invariablement puntual, i mai, almenys mentre jo en vaig ser alumne i després col·laborador de la seva càtedra durant setze anys, no vaig veure que deixés de fer una sola classe. I tots sabem que en alguna ocasió fer una classe fa una certa mandra. Doncs bé, jo no li vaig sentir mai, tampoc, una expansió similar. Jo diria, amb tots els respectes, que esperava com frisós l'hora de classe, com un pura sang. Abans de classe, res; després de classe, tot. Per ell, l'activitat docent ha estat tan important que en cada curs duia un quadern en el qual, en forma de diari, anotava totes les incidències, i això era de gran utilitat, ja que li permetia fer un seguiment estricte del curs, dels alumnes, però també de si mateix.

En un moment, per raons, diguem-ne, utilitaristes, a mi, em va semblar que el que s'havia d'intentar era alleugerir el doctor Font de fer tantes classes. Em semblava que d'aquesta manera el doctor Font podria dedicar més temps a la investigació. I així jo li ho vaig dir, segurament amb certa ingenuïtat. Amb una modèstia increïble, em va deixar dues coses molt clares: que fer les classes formava part de la seva vocació i que, a més, era la seva obligació. Per tant, ho seguiria fent, com sempre ho havia fet. Això es va acabar aquí. En definitiva, les classes, els alumnes i els exàmens eren sagrats.

L'alumnat era molt respectuós amb el doctor Font i Rius, i no recordo que mai s'organitzés cap gresca ni cap broma de mal gust. I si alguna vegada en va succeir alguna va ser totalment ingènua, com la d'aquella vegada que l'endemà d'haver-nos explicat, el doctor Font, el *Llibre del Consolat de Mar* i haver-nos llegit el capítol relatiu a les naus que no porten gat un company en va introduir un a classe. El doctor Font no es va immutar i es va limitar a indicar-me, com a delegat de curs que era, que tragués el gat de classe, cosa que vaig fer sense gaire dificultat a través de la finestra que donava al jardí. Aquest incident es va saldar amb una riallada general, i la classe va continuar amb tota naturalitat.

La seva vida docent activa va gaudir sempre d'un respecte general. Jo aquí faré memòria de dues circumstàncies. Una perquè la vaig presenciar, i va ser una invitació que es va fer al doctor García-Gallo, que en aquella època era el factòtum, el patriarca, de la història del dret. Doncs cal recordar la gran deferència, el gran afecte, amb què el doctor García-Gallo tractava el doctor Font i Rius. I l'altra, simplement, que tots els seus companys, els catedràtics, li tenien un respecte extraordinari.

Jo també recordo que essent ell degà durant dos mandats les relacions amb els alumnes van ser sempre boníssimes, i va donar sempre moltes facilitats per a aquells *juicios bufos*, que allò no era més que una espècie de festa estudiantil que coincidia amb la festa patronal de la Facultat, i allò transcorria, la veritat, d'una manera que no degenerava. Tampoc no degenerava, doctor Font..., que no sé si sap, faré aquí una confessió pública, que qui imitava les classes del doctor Font era un servidor de vostès. (*Rialles.*) I ja es poden imaginar, l'auditori, que allò transcorria per una atmosfera, com diuen ara, de bon rotllo.

Aquesta brillant trajectòria del doctor Font a la Facultat va ser reconeguda en el seu moment com a degà honorari i després com a catedràtic emèrit.

Si l'activitat docent és exemplar, igualment ho és l'activitat investigadora, que ha conreat tota la seva vida, i ho ha fet amb una dedicació i un rigor inigualables. No em toca a mi fer ni l'inventari ni la valoració de la tasca investigadora del doctor Font. S'ha fet per altres amb autoritat i amb motiu d'altres homenatges. Així

recordo el doctor Lalinde, André Gouron, Peláez, Pérez-Prendes i tants d'altres; avui mateix el doctor Tomàs de Montagut. Hi ha dues obres centrals. Ell les ha esmentat: *Los orígenes del régimen municipal* i aquesta obra central, capital, les *Cartas de población y de franquicia*, que constitueix una obra realment monumental. Conté, entre altres coses, simplement –simplement– quatre-cents documents inèdits. No hi ha dubte que d'aquí a uns segles haurà de ser una obra de consulta obligada per als especialistes de la matèria. Pel que fa a la resta de producció bibliogràfica, és molt extensa i vostès tindran ocasió de veure-la en aquest recull efectuat per Mas i Solench, al qual el doctor de Montagut ha fet també referència.

Els escrits del doctor Font jo els veig més a prop d'una curosa dissecció clínica o de la resolució d'un problema de ciències que no pas d'un tema de lletres. I això es deu a la precisió i a l'exhaustivitat amb què fa les coses. Per això, també, la seva producció, malgrat que és extensa, és continguda. Ha estat, des del punt de vista de l'investigador, un home rigorós, pacient, prudent i honest, cosa que l'ha portat a exterioritzar sempre les seves reserves i les seves cauteles.

A banda d'aquestes qualitats, n'hi ha una altra que sobresurt i que lamentablement no és gaire freqüent. Em refereixo a la seva generositat. Ha estat sempre disposat a ajudar qualsevol col·laborador. Bé, això ja és el correcte, el normal, però són diverses les persones que podem donar testimoni no solament d'aquest oferiment, que la cua seria llarguíssima, sinó també de la cessió de materials personalíssims, com són les fitxes –que aleshores el doctor Font en deia «paperetes»– de documents que ell mateix considerava que no podria arribar a estudiar mai per falta de temps. Aquesta senzillesa ha presidit tots els seus actes.

Arran de la publicació del volum de les cèlebres *Cartas* va rebre el premi Ciutat de Barcelona, i naturalment el vaig felicitar. Però ell, amb una modèstia exemplar, em va dir: «Miri, Rebés, això hauria de ser per a la gent jove, per estimular-los, perquè jo ja tinc la vida feta.» Si alguna persona pensés que darrere de tot això hi podia haver alguna ombra de prepotència, si l'haguessin vist haurien dit que el que hi havia era una gran tendresa.

Aquesta semblança ràpida i superficial d'aquest home íntegre quedaria incompleta si no fes una referència a altres aspectes centrals de l'homenatjat. Un és la seva catalanitat. El doctor Font i Rius estima Catalunya de manera profunda. L'ha recorregut sencera de pam a pam i li ha dedicat la seva millor capacitat intel·lectual. Només cal examinar, i els invito que ho facin, la seva bibliografia per confirmar rotundament el que acabo de dir.

L'altre. El doctor Font té una vida fecunda. Ha estat una mica patidor..., però plena de satisfaccions. En l'àmbit públic ha rebut moltes distincions i reconeixements, tots ben merescuts, i en l'àmbit privat la seva vida s'ha vist coronada amb la seva esposa, Marta Llovet, i amb els seus fills i néts. Em sembla que encerto si hi afegeixo que la vida ha compensat amb la mateixa moneda la seva innegociable vocació docent i investigadora en donar-li dos fills, en Josep Maria i en Tomàs, que han esdevingut brillants catedràtics d'universitat.

És reconfortant veure que una vida dedicada a la docència i a la investigació, en definitiva al servei públic, té el reconeixement de les nostres institucions, com ja el va tenir fa deu anys en el Departament de Justícia, sota la presidència de la consellera que ens acompanya, amb motiu de la celebració dels seus vuitanta anys. Avui l'acte es magnifica pel seu abast i per la presència de l'honorable conseller de Justícia i del molt honorable president del Parlament, que el solemnitza.

Acabo. És natural que aquesta mena d'actes es facin saber amb una certa antelació a l'interessat. Quan això es va produir ens va dir, com ell diu les coses, ben dites, de tot cor i amb cert to de resignació: «Mirin, gràcies, però amb contenció, vull contenció, siguin prudents.» Espero haver complert aquest mandat fins on he pogut i desitjo que un acte com aquest es pugui repetir quan vostè faci cent anys, doctor Font. Li desitjo molts anys i que Déu el beneeixi.

Moltes gràcies.

(Aplaudiments.)

El president

Ara és el torn de l'homenatjat, l'il·lustríssim doctor Josep Maria Font i Rius, catedràtic emèrit d'història del dret i degà honorari de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.

El Sr. Josep M. Font i Rius (catedràtic emèrit d'història del dret i degà honorari de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona)

Estic confós després del que he sentit, el que s'ha dit, i no sé pas com començar. El més correcte, el més adient, potser seria dir: «Gràcies, gràcies a tots», i així podria acabar. Però, d'altra banda, comprenc que seria una descortesia no correspondre, encara que sigui amb uns breus mots d'agraïment, a les entitats i persones que m'han honorat dedicant-me aquest acte.

D'antuvi diria que em sembla desproporcionat, aquest homenatge, per a un simple erudit que es mou en el cercle de l'*aurea mediocritas* dels topants de la ciència. Al cap i a la fi, noranta anys no deixen de ser una data una mica convencional, com ho són els setanta o els vuitanta. Els matemàtics ens dirien que tot ve de l'ús entre nosaltres del sistema decimal. En altres pobles i cultures s'ha pres per base el 12, el 15 i àdhuc el 60, i, és clar, llavors tot canvia, en matèria d'edats.

Però deixem els matemàtics i anem al present. En primer lloc, vagi el meu regreïament al Parlament de Catalunya, presidit per l'honorable senyor Ernest Benach, que ens ha acollit en aquest magnífic casal, successor de les antigues Corts Catalanes dels temps estel·lars de la història del nostre país, donant així la màxima rellevància i solemnitat a l'acte d'avui, i a la conselleria de Justícia del Govern de Catalunya, regentada per l'antic amic i alumne de les primeres promocions de la meua incorporació a la Facultat de Barcelona Josep Maria Vallès, el qual, a través del comitè de «Textos Jurídics» –del comitè tècnic de l'edició de «Textos Jurídics Catalans»–, ha promogut aquest homenatge pel fet d'haver jo presidit aquest comitè des dels seus inicis i haver arribat al volum XXV, que m'han volgut dedicar i al qual ha fet referència l'amic de Montagut.

Jo, personalment, no hi he treballat pas gaire, en la confecció d'aquesta sèrie, llevat d'aquell volum inicial de l'incunable *Constitucions de Catalunya de 1495* i de la preparació del *Llibre jutge del bons homes*, un text del segle XI amb traducció

catalana del professor Joan Vallès, tasca que sí que m'ocupà un grapat d'anys, amb la col·laboració inapreciable de l'enyorat senyor Josep Coch, al cel sigui, que em plau rememorar en aquest moment i en aquesta casa. A més, Vallès ha tingut l'encert d'haver aglutinat l'adhesió de les altres corporacions a què he pertangut, i ha evitat així una certa dispersió i una reproducció enfadosa dels actes d'aquest caient o de caient semblant, corporacions aquí representades pels qui han parlat anteriorment i a qui no puc privar d'uns sentits mots d'agraïment.

Per l'ordre en què han parlat tinc en primer lloc l'amic Tomàs de Montagut, el meu deixeble més directe i que es pot dir que ha continuat els meus ensenyaments en la novella Universitat Pompeu Fabra, a què ha donat un fervorós impuls, en què ha format una verdadera escola i en què ha organitzat conferències, celebracions i un seminari que ha tingut la gentilesa de batejar amb el meu nom. M'ha dedicat avui una publicació original de Jaume Ribalta, deixeble comú d'ell i meu i ara professor de Lleida, de la qual també us ha parlat, ja.

A més, de Montagut porta l'especial adhesió de l'Institut d'Estudis Catalans, de tan prestigi científic arreu del món i en què vaig ingressar en aquell recer semiclandestí del carrer Montcada per l'empenta del gran mestre que fou per a mi *don* Ramon d'Abadal, que de bell antuvi em mostrà una gran consideració i m'associà als seus treballs sobre els primers segles medievals al nostre país i després en l'empresa de la *Catalunya carolíngia*, en la qual encara treballo, bé que de forma més secundària, al costat del company Mundó, que en porta el pes principal.

I la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut, en la qual m'integro com a emèrit i que presideix l'amic Albert Balcells, ha tingut l'atenció d'ajornar la seva reunió ordinària mensual per donar més rellevància a l'acte d'avui invitant-hi expressament els seus membres.

I ara he de parlar de la figura del savi Martí de Riquer, que així l'hem de qualificar, el gran amic de Riquer. Jo vaig més enllà del que ell ha dit: des del temps del col·legi, quan encara portàvem pantalons curts, i més tard formant aquesta penya juvenil amb els enyorats Josep Maria Boix, Joan Vinyoli, Ignasi Agustí, Tomàs Lamarca i altres lletraferits. S'hi ha referit ell i no cal insistir-hi, però sí que haig de

dir que ja llavors mostrava, de Riquer, les seves aficions cervantines i trobadoresques, per bé que no era insensible a aquells moviments d'avantguarda dels anys trenta, com es manifestava, per exemple, ja ho hem recordat alguna vegada, en aquella famosa *Oda al pal telegràfic*, que tant enrenou va produir entre els directius de l'entitat del *Iuventus*, que ens donava aixopluc.

De Riquer personifica ací i arreu la venerable Reial Acadèmia de Bones Lletres, que en els trenta anys de la seva presidència ell transformà del casalot ruïnós que era quan jo hi vaig ingressar, també de la mà del senyor d'Abadal, en noble palau digne d'admiració. I en nom del seu esperit en féu una corporació viva, oberta a la ciutat, que allotja una valuosa biblioteca i instituts científics especialitzats i manté connexions amb centres culturals diversos i facultats universitàries.

I ara, per torna, l'Acadèmia ha volgut obsequiar-me, en ocasió d'aquesta commemoració norantina, amb una bibliografia meua confegida per la diligent recerca de l'acadèmic i amic Mas i Solench, que ja s'ha dit que se'ls repartirà a la sortida, bibliografia realment una mica inflada, diguem-ne, perquè, fora de tres o quatre llibres o obres de certa entitat, les altres entrades, la nombrosa resta d'entrades, corresponen a breus articles o monografies de dret o històries locals sense gaire transcendència per a la història jurídica del país, a part que hi han volgut incloure també pròlegs, recensions, discursos de contestació, amb la qual cosa s'ha engruixit una mica i fa, sí, aquesta impressió d'una gran bibliografia. No n'hi ha per a tant.

I ara em toca, finalment, correspondre a les paraules d'elogi exagerat de la meua persona humana del vell amic Enric Rebés, que ha recordat aquells temps de la Facultat, i potser tornar-li una mica la pilota, perquè si jo era seriós i rigorós –bé, seriós és cert–, ell també era un alumne –era de les primeres promocions de la Facultat de Pedralbes– que es distingia per la seva seriositat i per la seva responsabilitat, cosa molt rara entre els alumnes d'aquelles calendes; recordo que era delegat –ja ho ha dit ell– de curs. I poc després em confirmà aquestes qualitats en els anys que fou ajudant de la càtedra i col·laborà de manera diligent i assenyada en les tasques de l'ensenyament.

Avui porta l'adhesió de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, una acadèmia de vella nissaga i d'acreditat prestigi en el cultiu i defensa del dret català amb què a causa de circumstàncies personals estic en deute.

En realitat, ho estic amb totes, en deute, perquè passa una cosa: els qui cultivem disciplines com la història del dret resulta que tenim un peu en la història i un altre peu en el dret, i això ocasiona que en la vida acadèmica no sempre puguem estar amatents a complir com cal en els dos àmbits de manera activa i eficient.

I ja n'hi ha prou. Acabaré per on he començat, amb l'expressió d'aquell mantenidor gironí del Jocs Florals de Barcelona en finalitzar el seu parlament: «Grans mercès, grans mercès a tots, adéu siau.»

Gràcies.

(Aplaudiments.)

El president

Té la paraula l'honorable senyor Josep Maria Vallès, conseller de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

El conseller de Justícia (Sr. Josep M. Vallès i Casadevall)

Senyor president, diputades i diputats, digníssimes autoritats, companys d'acadèmia —d'acadèmia universitària, em refereixo—, doctor de Riquer, doctor Font, és molt grat per a mi participar en aquest acte d'homenatge, un homenatge que reten institucions acreditades del país en la seu de la voluntat popular a una persona com el doctor Font.

M'és molt grat per més d'un motiu. En primer lloc, i ja ho ha dit ell mateix, com a antic alumne del doctor Font. No haig de fer la glossa del seu perfil, perquè s'ha fet i s'ha fet brillantment i amb generositat. El doctor Font és un exemple d'integritat personal, és un exemple d'excel·lència acadèmica, és un exemple de servei a la universitat pública del país. Haig de reconèixer, per la part que em toca, la influència del seu magisteri en una universitat, la que vam viure nosaltres, que de vegades alguns han tingut tendència a mitificar i on la presència de figures com la del doctor Font no era gaire freqüent. Aquest detall que recordava l'amic Rebés

d'un professor que es tancava al seminari a preparar la classe podríem dir que era excepcional en aquella època, si volem ser sincers amb la situació d'una universitat que alguns diuen que enyoren però que els qui hem viscut tot aquest cicle d'evolució considerem que no era tan ideal com de vegades ens diuen.

El segon motiu de satisfacció és per participar en aquest homenatge com un col·lega universitari la vocació universitària del qual probablement es va configurar per la influència de figures com la del doctor Font, que feia atractiva la carrera acadèmica per mi i per alguna altra persona que veig aquí a la sala, tot i que aparentment la professió acadèmica era socialment menys reconeguda i menys gratificant que altres dedicacions professionals. El doctor Font té, per fortuna, una cosa que no és fàcil d'obtenir, que és el reconeixement dels seus col·legues, el reconeixement directe, sincer, dels seus col·legues per la seva gran obra. I jo, com a modest col·lega, també avui vull expressar aquest reconeixement.

I, finalment, el tercer motiu de la meva satisfacció per ser aquí present i participar en l'acte és com a conseller de Justícia i com a responsable de promoure des del Govern de la Generalitat el coneixement i l'actualització del dret de Catalunya. Avui, com també s'ha dit, presentem per primera vegada la coedició de textos que fem conjuntament el Parlament i el Departament de Justícia. Penso que és una col·laboració més que justificada, i haig de dir aquí que tan bon punt vaig proposar al president fer aquesta coedició vaig tenir una immediata acollida positiva. Ho haig d'agrair públicament, i em sembla que d'aquesta manera reforcem també la col·laboració institucional, cosa que reforça la Generalitat en el seu conjunt.

Les obres que avui presentem, o que s'han presentat avui, són una peça d'aquesta llarga història del dret català, en la qual el doctor Font, amb els seus col·laboradors, ha tingut una influència de primer ordre. I els ho hem d'agrair no exclusivament des d'una perspectiva acadèmica –que ho hem de fer i ho hem de fer amb la rotunditat que es mereix–, sinó també des d'una perspectiva política. I ara permetin-me que obliidi que la meva condició titular és de professor i que la interina és de polític per fer una reflexió política: les institucions jurídiques catalanes –públiques, de dret públic i de dret privat– són, com tots saben, la

traducció d'una voluntat política de constituir una societat que vol regular els seus conflictes d'interessos d'acord amb regles que han de ser respectades per tots els membres d'aquesta comunitat. Així ha estat històricament a Catalunya, com ens diuen aquests textos que anem reeditant, i així és ara, quan en aquesta mateixa casa s'elabora el projecte del nou Estatut.

Aquest projecte, aquest nou Estatut, ha de ser una nova manifestació, una nova expressió, del dret de Catalunya a governar-se d'acord amb les regles que els seus ciutadans i les seves ciutadanes decideixin d'acordar. És cert: sabem que avui, en el nostre món, els nostres interessos i els nostres drets són interessos i drets que interactuen de vegades de manera molt immediata amb els d'altres comunitats, i això no podem ignorar-ho. Però aquesta realitat del món d'avui no exclou la capacitat de la nostra ciutadania i dels seus representants per definir quines són les regles que consideren més adequades per avançar plegats en justícia social, en progrés cultural i en benestar econòmic, i aquesta és una oportunitat que té la nostra societat en aquests moments.

La història de Catalunya, que coneixen tan bé el doctor de Riquer, el doctor Font i els seus companys i col·legues historiadors, registra moments en què el país i els seus dirigents no han estat a l'alçada de les circumstàncies. No han estat –no hem estat, si volem utilitzar la primera persona– sempre capaços, com a país, de combinar el patriotisme amb la intel·ligència política. Jo vull pensar que en l'oportunitat que ara tenim, amb tota l'experiència històrica que hem acumulat, serem capaços, ciutadans i dirigents, de combinar patriotisme i intel·ligència, que sabrem distingir entre la substància i el detall, que sabrem preferir el cicle llarg dels interessos col·lectius al cicle curt dels interessos de partit o de persona.

I si és així farem un pas endavant més en aquesta llarga història, que ha tingut llums i ombres i que ens han ensenyat persones de l'entitat del doctor Font, que ha impartit un magisteri no solament com a especialista acadèmic, sinó que, com s'ha dit també molt bé i molt adequadament, ha impartit un magisteri com a ciutadà exemplar.

No podem decebre les seves expectatives en aquest moment. Desitjo que el doctor Font sigui espectador també d'aquest resultat indirecte o mediat de la seva tasca com a professor, de la seva activitat com a ciutadà.

Moltes gràcies.

(Aplaudiments.)

El president

Moltes gràcies a tots per les seves paraules. I abans de cloure aquest acte, permetin-me expressar la satisfacció que comporta acollir aquí al Parlament, a la nostra cambra, alhora un emotiu i més que merescut homenatge al doctor Josep Maria Font i Rius i la presentació de dues obres de rigor i interès que passen a formar part, que passen a enriquir, la bibliografia de la història jurídica de Catalunya.

Entre molts altres aspectes avui destacats, aquestes dues obres que aquí s'han presentat, l'obra i la tasca pedagògica del doctor Josep Maria Font i Rius i el conjunt dels textos i estudis entorn de les institucions i el dret català al llarg de la història ens ajuden a comprendre el caràcter i la mentalitat del nostre poble, ja que no es pot menystenir l'aspecte caracteritzador d'una nació que es desprèn del dret que ha creat. Com bé ens recorda l'antic usatge *Una quaeque gens*, cada nació escull la seva pròpia llei. És a dir, els límits que ens imposablem, els drets, les normes, les formes d'organitzar-nos institucionalment, d'establir els equilibris de poder, són determinants en la configuració del dia a dia de les persones, i és aquest dia a dia el que construeix i esculpeix un país, una nació, més enllà fins i tot de les seves terres, dels seus paisatges.

Un país que vol anar endavant, que vol progressar cap a un entorn millor i més lliure, ha de ser plenament coneixedor del seu passat, per tal d'aprendre, d'inspirar-se, de trobar preguntes i respostes que ens ajudin a il·luminar el camí del futur. I no és menys cert que ens cal saber apreciar la fortalesa i el sentit de les institucions per tal d'encarar els nous reptes amb seguretat i amb fermesa.

No vull cloure la meva intervenció sense afegir-hi una reflexió, una altra, amb relació als temps actuals que viu el nostre país, temps de canvis, temps de redefinició del nostre autogovern en un context de canvis globals que en el terreny politicojurídic passen especialment per l'elaboració d'un nou estatut d'autonomia, que, sens dubte, serà objecte d'estudi dels continuadors de la tasca del doctor Font els segles venidors.

Els països, les nacions, les persones, hem de mirar sempre endavant, en direcció al futur, i cal que ho fem des de la perspectiva del present. Tanmateix, la nostra mirada es veurà enriquida si conté també el nostre passat, la nostra història, la nostra cultura, tot allò que ens ha portat fins on ara som, que ens ha fet el que ara som; no pas com un llast, sinó com un saber, com una experiència que ens ajuda a prevenir o a intuir els camins a seguir.

Per avançar cap a un futur millor, cap a un futur més lliure, no ens valen els retrets i els deutes pendants, sinó l'esperit i l'exemple de tot allò que ens ha permès avançar al llarg de la història. Que el passat, doncs, no caigui en l'oblit, sinó que ens ajudi a il·luminar el nostre futur, un futur que no pot ser d'altra manera que de benestar i llibertat.

Per acabar, vull felicitar en Maurici Pérez Simeón per la traducció de l'obra de Josep Finestres, i Jaume Ribalta pel seu estudi sobre *Dret urbanístic medieval de la Mediterrània*, i donar un cop més les gràcies al doctor Josep Maria Font i Rius per una vida dedicada a cercar en les arrels de la nostra nació, il·luminant el nostre passat i sobretot donant fermesa al nostre futur.

Moltes gràcies i bona tarda.

(Aplaudiments.)